

Sladana Aras Kramar, doc. dr. sc.,

Katedra za građansko procesno pravo Pravnog fakulteta u Zagrebu

Bože Jović, mag. iur.

Nove činjenice i dokazi u parničnom postupku

UDK: 347.94(497.5)

Sažetak

Cilj rada je analizirati pravila o iznošenju novih činjenica i predlaganju novih dokaza u organizaciji redovnog prvostupanjskog postupka nakon donošenja Zakona o parničnom postupku iz 2013. godine. U tom nastojanju pokušat će se odgovoriti na pitanje koje su prepreke s kojima bi se mogao susresti sud i stranke u primjeni novih pravila o iznošenju činjenica te predlaganju dokaza. Osim toga, analizirat će se pravila o iznošenju novih činjenica te predlaganju novih dokaza u postupku po pravnim lijekovima. Uzimajući u obzir osobitost posebnih postupaka, u radu će se raspraviti i posebna pravila o iznošenju (novih) činjenica i predlaganju (novih) dokaza u postupku u sporovima male vrijednosti.

Na početku rada odredit će se pojam novota (*beneficium novorum*) u parničnom postupku, uzimajući u obzir teorijska shvaćanja. U povijesnoj genezi koja slijedi određenju pojma novota, prikazat će se kako je u vremenskom razdoblju nakon donošenja Zakona o parničnom postupku iz 1976. pa do 2013. godine bilo uređeno iznošenje novih činjenica i predlaganje novih dokaza, kao i postupni razvoj ograničavanja ovlasti stranaka, odnosno uvođenja prekluzija, na iznošenje novih činjenica i predlaganje novih dokaza, te kojim se procesnim instrumentima pokušavalo disciplinirati stranke da na vrijeme iznose činjenice i predlažu dokaze.

U poredbenopravnom prikazu, koje slijedi prikaz hrvatskog uređenja, analizirat će se pravila o iznošenju novih činjenica i predlaganju novih dokaza tijekom redovnog prvostupanjskog postupka te postupka po pravnim lijekovima onih država s kojima je Hrvatska dijelila isto ishodište razvoja (Slovenija, Srbija, Crna Gora, Federacija Bosna i Hercegovina, Makedonija).

U zaključnom dijelu rada iznosi se sažetak rezultata istraživanja te evaluacija hrvatskog uređenja o iznošenju novih činjenica i predlaganju novih dokaza u parničnom postupku.

Ključne riječi: novote, činjenice, dokazi, pripremno ročište, glavna rasprava, žalba, parnični postupak

1. Uvod

Izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku iz 2013. godine¹ uvedene su novine u stadij pripremanja glavne rasprave kao i organizaciju glavne rasprave sve u cilju ubrzanja i koncentracije postupka te povećanja stranačke discipline. Redovan prvostupanjski postupak, nakon Novele ZPP-a iz 2013., poprimio je strukturu postupka u sporovima male vrijednosti, a kako je ona bila propisana Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku iz 2008. godine.² Zakonodavac je naime smatrao da je uređenje prethodnog postupka, odnosno podjela postupka na prethodni postupak i stadij glavne rasprave, a koja je bila najprije propisana za postupak u sporovima male vrijednosti pozitivno djelovalo na opću učinkovitost u tim postupcima.³

Podjela postupka na prethodni postupak i stadij glavne rasprave je bitan jer su stranke u načelu dužne do zaključenja prethodno postupka iznijeti sve činjenice i predložiti sve dokaze. Nakon toga se ovlaštenje stranaka na iznošenje novih činjenica i predlaganje novih dokaza u redovnom postupku sužava na način da će na glavnoj raspravi samo pod određenim pretpostavkama moći s procesnopравnim učinkom iznijeti nove činjenice i predložiti nove dokaze.

Cilj rada je analizirati pravila o iznošenju novih činjenica i predlaganju novih dokaza u organizaciji redovnog prvostupanjskog postupka nakon Novele ZPP-a iz 2013. U tom nastojanju pokušat će se odgovoriti na pitanje koje su prepreke s kojima bi se mogao susresti sud i stranke u primjeni novih pravila o iznošenju činjenica te predlaganju dokaza. Osim toga, analizirat će se pravila o iznošenju novih činjenica te predlaganju novih dokaza u postupku po pravnim lijekovima. Uzimajući u obzir osobitost posebnih postupaka, u radu će se pokušati raspraviti i posebna pravila o iznošenju (novih) činjenica i predlaganju (novih) dokaza u postupku u sporovima male vrijednosti.

Na početku rada odredit će se pojam novota (*beneficium novorum*) u parničnom postupku, uzimajući u obzir teorijska shvaćanja. U povijesnoj genezi koja slijedi određenju pojma novota, prikazat će se kako je u vremenskom razdoblju nakon donošenja Zakona o parničnom postupku iz 1976.⁴ pa do 2013. godine bilo uređeno iznošenje novih činjenica i predlaganje novih dokaza, kao i postupni razvoj ograničavanja ovlasti stranaka na iznošenje novih činjenica i predlaganje novih dokaza, te kojim se procesnim instrumentima pokušavalo disciplinirati stranke da na vrijeme iznose činjenice i predlažu dokaze.

U poredbenopravnom prikazu, koje slijedi prikaz hrvatskog uređenja, analizirat će se pravila o iznošenju novih činjenica i predlaganju novih dokaza tijekom redovnog prvostupanjskog postupka te postupka po pravnim lijekovima onih država s kojima je Hrvatska dijelila isto ishodište razvoja (Slovenija, Srbija, Crna Gora, Federacija Bosna i Hercegovina, Makedonija), a kako bi se odredile tendencije približavanja odnosno udaljavanja njihovih procesnopравnih uređenja.

U zaključnom dijelu rada iznosi se sažetak rezultata istraživanja te evaluacija hrvatskog uređenja o iznošenju novih činjenica i predlaganju dokaza u parničnom postupku.

¹ Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku Republike Hrvatske iz 2013. godine (Narodne novine RH, br. 25/13; u daljnjem tekstu: ZIDZPP 2013; Novela ZPP-a iz 2013.).

² Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku Republike Hrvatske iz 2008. godine (Narodne novine RH, br. 84/08; u daljnjem tekstu: ZIDZPP 2008; Novela ZPP-a iz 2008.).

³ Nacrt konačnog Prijedloga Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku iz 2013., Zagreb, veljača 2013., str. 21, 29. (file:///C:/Users/admin/Downloads/PZ_216.pdf (26. 2. 2015.)).

⁴ Zakon o parničnom postupku SFRJ iz 1976. godine (Službeni list SFRJ, br. 4/77; u daljnjem tekstu: ZPP 1976.). ZPP 1976 bio je stupio na snagu 1. srpnja 1977. godine. Taj je savezni Zakon više puta noveliran (v. Službeni list SFRJ, br. 36/77, 36/80, 69/82, 58/84, 74/87, 57/89, 20/90, 27/90, 35/91).

2. Pojam novota (*beneficium novorum*) – općenito

Pojam novota (*beneficium novorum*) može biti određen u širem i užem smislu. U širem smislu, bili bi obuhvaćeni novi zahtjevi i prigovori te iznošenje novih elemenata procesnog materijala, u prvom redu iznošenje novih činjenica i predlaganje novih dokaza, ali i novih pravila iskustva, u mjeri u kojoj su relevantna za utvrđivanje činjeničnog stanja. Pojam novota u užem smislu bi obuhvaćao samo nove činjenice i nove dokaze.⁵

U procesnom, funkcionalnom smislu novotama treba smatrati one elemente izloženih definicija pojma koji do trenutka kad se na njih pozvalo nisu bili izneseni u postupku na procesno relevantan način, neovisno o tome jesu li ili nisu bili poznati pojedinim procesnim subjektima, odnosno neovisno o tome kada su nastali. Ipak znanje ili dužno znanje za određene novote, odnosno subjektivne okolnosti zbog kojih one nisu bile iznijete do određenog stadija postupka također mogu biti relevantni.⁶

Kad su u pitanju nove činjenice i novi dokazi (novote u užem smislu), treba, s obzirom na mogućnosti njihova iznošenja u postupku kao i povodom pravnih lijekova, razlikovati dvije kategorije: *nova reperta* i *nova producta*.⁷

Nova reperta su činjenice koje su nastale do trenutka mjerodavnog za donošenje odluke (dakle, do zaključenja glavne rasprave u redovnom postupku odnosno u sporovima male vrijednosti do zaključenja prethodnog postupka), ali koje nisu do tada bile iznesene u postupku, neovisno o tome jesu li ili nisu bile poznate stranci na kojoj je bio teret njihova iznošenja odnosno koje do tada nisu bile uzete u obzir po službenoj dužnosti te dokazna sredstva kojima bi se te činjenice mogle dokazati, neovisno o tome kad su stekla mogućnost pružanja informacije o tim činjenicama.⁸

Nova producta su činjenice koje su nastale tek nakon trenutka mjerodavnog za donošenje odluke i dokazna sredstva koja služe njihovu dokazivanju koja upravo zbog toga, po prirodi stvari mogu nastati najranije istodobno s tim činjenicama.⁹

3. Povijesna geneza: nove činjenice i dokazi u parničnom postupku nakon donošenja Zakona o parničnom postupku iz 1976. Godine

3.1. Razdoblje od 1976. do 1991. Godine

Prema saveznom Zakonu o parničnom postupku iz 1976. godine stranke su mogle tijekom cijele glavne rasprave iznositi nove činjenice i predlagati nove dokaze. Prema članku 299. ZPP-a 1976., svaka stranka je trebala u svojim izlaganjima iznijeti sve činjenice potrebne za obrazloženje svojih prijedloga, ponuditi dokaze potrebne za utvrđivanje svojih navoda te izjasniti se o navodima i ponuđenim dokazima protivne stranke.¹⁰ Uz to, stranke su mogle i u tijeku glavne rasprave upućivati podneske u kojima će navesti činjenice koje namjeravaju iznijeti na ročištu, a i dokaze čije izvođenje namjeravaju predložiti.¹¹ Ovdje treba napomenuti da su stranke mogle iznositi nove činjenice i predlagati nove dokaze ne samo tijekom cijele glavne rasprave već i u žalbenom postupku.¹²

⁵ M. DIKA, Građansko parnično pravo, Pravni lijekovi, X. knjiga, Zagreb: Narodne novine, 2010., str. 90.

⁶ *Ibid.*

⁷ *Ibid.*

⁸ V. *Ibid.*, str. 91. O subjektivno novim činjenicama vidi S. TRIVA, M. DIKA, Građansko parnično procesno pravo, 7. izd., Zagreb: Narodne novine, 2004., str. 675.

⁹ V. M. DIKA, *op. cit.* (bilj. 5), str. 91. O objektivno novim činjenicama vidi S. TRIVA, M. DIKA, *op. cit.* (bilj. 8), str. 675.

¹⁰ Čl. 299. st. 1. ZPP-a 1976.

¹¹ Čl. 299. st. 2. ZPP-a 1976.

¹² Čl. 299. st. 2., čl. 352. st. 1. ZPP-a 1976.

Razlika je između iznošenja novih činjenica i dokaza u tijeku glavne rasprave i u žalbenom postupku bila u dužnosti stranke koja je iznosila nove činjenice i dokaze u žalbenom postupku da nadoknadi troškove protivnoj stranci uzrokovane tim iznošenjem bez obzira na ishod parnice.¹³

Nove činjenice zbog kojih se žalba mogla podnijeti mogle su potjecati samo iz razdoblja koje je prethodilo trenutku na koji se presuda odnosi, dok je za dokaze bilo svejedno kada su nastali. Bitno je bilo da su se odnosili na činjenice koje su nastale prije nastanka presude.¹⁴ Pritom je žalitelj bio ovlašten iznositi novote i kad je za njih znao još u vrijeme dok se vodio postupak pred prvostupanjskim sudom i u odnosu na koje nije bilo opravdanih smetnji da ih već tada iznese. Žalbeni sud nije mogao otkloniti razmatranje iznesenih novota samo zbog toga što je utvrdio da je žalitelj kriv što ih nije iznio još u prvostupanjskom postupku. Podnositelj žalbe nije bio dužan navesti razloge zbog kojih novote iznosi tek u žalbi.¹⁵

U izvjesnom smislu mogućnost iznošenje novota u žalbi bila je ograničena na način da novote nisu mogle biti takve da omogućavaju preinaku tužbenog zahtjeva, jer se tužba mogla preinačiti samo do zaključenja glavne rasprave.¹⁶

U prijedlogu za ponavljanje postupka novote su se u pravilu mogle iznositi ako ih podnositelj prijedloga bez svoje krivnje nije mogao iznijeti prije nego što je prijašnji postupak pravomoćno završen.¹⁷ U ostalim izvanrednim pravnim lijekovima, odnosno reviziji, novote su bile dopuštene samo ako su se odnosile na bitne povrede odredaba parničnog postupka zbog kojih se revizija mogla podnijeti, ne i ako su se ticale merituma stvari.¹⁸

3.2. Razdoblje nakon osamostaljenja Republike Hrvatske 1991. do donošenja Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku iz 2003. godine

Nakon osamostaljenja Republike Hrvatske, preuzet je ZPP iz 1976. Zakonom o preuzimanju Zakona o parničnom postupku iz 1991. godine.¹⁹ Taj je Zakon više puta noveliran,²⁰ s time da je tek Zakonom o izmjenama i dopunama iz 2003. godine²¹ došlo do značajnih intervencija u odredbe o iznošenju činjenica i predlaganju dokaza u prvostupanjskom te žalbenom postupku.

Budući da u razmatranom periodu nije došlo do bitnih izmjena u odredbe o iznošenju (novih) činjenica i dokaza, vrijedilo je i u ovom razdoblju ono što je rečeno za prethodni.²²

¹³ Čl. 352. st. 3. ZPP-a 1976.

¹⁴ S. TRIVA, M. DIKA, *op. cit.* (bilj. 8), str. 675.

¹⁵ Jedino je u trgovačkim sporovima žalitelj bio dužan učiniti vjerojatnim da ih bez svoje krivnje nije mogao iznijeti odnosno predložiti do zaključenja glavne rasprave (v. čl. 496.a ZPP 1976). V. S. TRIVA, M. DIKA, *op. cit.* (bilj. 8), str. 676.

¹⁶ V. S. TRIVA, M. DIKA, *op. cit.* (bilj. 8), str. 676. V. čl. 190. st. 1. ZPP-a 1976.

¹⁷ Čl. 422. st. 2. ZPP-a 1976.

¹⁸ Čl. 387. ZPP-a 1976.

¹⁹ Zakonom o preuzimanju Zakona o parničnom postupku iz 1991. godine (Narodne novine RH, br. 53/91; u daljnjem tekstu: ZPZPP) preuzet je savezni ZPP 1976. kao Zakon Republike Hrvatske, s time da se on primjenjuje u Republici Hrvatskoj ako su njegove odredbe u suglasnosti s Ustavom i zakonima Republike Hrvatske, odnosno ako odredbama ZPZPP-a nije drugačije određeno.

²⁰ Preuzeti Zakon o parničnom postupku je više puta noveliran (Narodne novine RH, br. 91/92, 112/99, 88/01 – v. čl. 50. Zakona o arbitraži, 117/03, 88/05 – v. čl. 129. Zakona o izmjenama i dopunama Ovršnog zakona, 2/07, 96/08 – v. Odluku USRH od 20. prosinca 2006. i 9. srpnja 2008., 84/08, 123/08 – ispravak, 57/11, 148/11, 25/13, 89/14; u daljnjem tekstu: ZPP).

²¹ Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku Republike Hrvatske iz 2003. godine (Narodne novine, br. 117/03; u daljnjem tekstu: ZIDZPP 2003; Novela ZPP-a iz 2003).

²² V. *supra* ad 3.1.

3.3. Razdoblje od 2003. do donošenja Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku iz 2008. godine

Novelom ZPP-a iz 2003. bile su izvršene intervencije glede iznošenja novih činjenica i predlaganja novih dokaza u prvostupanjskom te žalbenom postupku. Prema ZPP-u nakon ZIDZPP-a 2003., bila je ograničena mogućnost iznošenja novota tijekom glavne rasprave na način da su stranke bile dužne već u tužbi i odgovoru na tužbu, na pripremnom ročištu ili najkasnije na prvom ročištu za glavnu raspravu ako pripremno ročište nije bilo održano iznijeti sve činjenice na kojima su temelje svoje zahtjeve, predložiti dokaze potrebne za utvrđivanje činjenica te se izjasniti o činjeničnim navodima i dokaznim prijedlozima protivne stranke. Stranke su mogle i kasnije tijekom glavne rasprave iznositi nove činjenice i predlagati nove dokaze, ali su bile dužne naknaditi troškove koji su time bili izazvani protivnoj stranci, osim ako je potreba za iznošenjem novih činjenica i predlaganjem novih dokaza bila izazvana ponašanjem protivne stranke.²³ Osim toga, stranke su mogle i između ročišta za glavnu raspravu upućivati podneske u kojima će iznositi nove činjenice i predlagati dokaze.²⁴

Osim intervencija u prvostupanjski postupak, ZIDZPP-om 2003. u potpunosti je bila ukinuta mogućnost iznošenja novih činjenica i predlaganja novih dokaza u žalbenom postupku.²⁵ Također, tom je Novelom iz 2003. napuštena i mogućnost održavanja rasprave pred drugostupanjskim sudom radi izvođenja dokaza.²⁶ U pogledu izvanrednih pravnih lijekova, Novelom ZPP-a iz 2003. nije došlo do bitnih izmjena.

Iskustva u primjeni odredaba iz članka 299. ZPP-a, nakon Novele ZPP-a iz 2003., pokazala su da rješenje, prema kojem su stranke mogle i kasnije, tijekom glavne rasprave iznositi nove činjenice i predlagati nove dokaze, uz dužnost da protivnoj stranci nadoknade troškove koji su joj time bili izazvani, nije ozbiljno pridonosilo većoj koncentraciji postupka. Naprotiv, stranke su se, barem u većini parničnih postupaka, ponašale kao da Novele ZPP-a iz 2003. nema te su i nadalje iznosile nove činjenice i predlagale nove dokaze upravo kasnije, tijekom glavne rasprave.²⁷ Osim toga, nije bila zaživjela odredba prema kojoj se zbog zakašnjelog iznošenja novota bilo priznalo pravo na naknadu troškova protivnoj stranci. Ovdje su sudovi bili nemoćni jer takve troškove nisu mogli dosuđivati po službenoj dužnosti već samo na zahtjev stranke.²⁸

U rjeđim slučajevima dolazilo je do situacije u kojoj je sud, na zahtjev protivne stranke, odlučivao o naknadi troškova koji su iznošenjem novih činjenica i predlaganjem novih dokaza izazvani protivnoj stranci. Takvo je rješenje, među ostalim, upućivalo na zaključak da ona stranka koja je spremna i koja je mogla platiti protivniku parnični trošak nastao u vezi s iznošenjem novota na glavnoj raspravi, mogla tijekom glavne rasprave iznositi nove činjenice i predlagati nove dokaze pa tako, plaćajući protivniku troškove za takav postupak, među ostalim, odugovlačiti postupak.²⁹

²³ Prij. čl. 299. st. 1. i 2. ZPP-a. Sud je na zahtjev protivne stranke bez odgode odlučivao o naknadi takvih troškova rješenjem protiv kojeg posebna žalba nije bila dopuštena, a ovrha se na temelju njega mogla tražiti prije njegove pravomoćnosti (prij. čl. 299. st. 2. ZPP).

²⁴ Prij. čl. 299. st. 3. ZPP-a.

²⁵ Zabrana iznošenja novota uvedena Novelom ZPP-a iz 2003. odnosila se samo na tzv. materijalpravno relevantne novote. Činjenice i dokazi koji su se ticali bitnih povreda odredaba parničnog postupka mogli su se i dalje iznositi odnosno predlagati u žalbi (prij. čl. 352. st. 1. ZPP).

²⁶ V. prij. čl. 362. ZPP-a. Napuštanje rasprave pred drugostupanjskim sudom objašnjavalo se okolnošću da se ona nije potvrdila u praksi. V. S. TRIVA, M. DIKA, *op. cit.* (bilj. 8), str. 703.

²⁷ D. KATIĆ, *Novo uređenje glavne rasprave*, u: V. BILIĆ *et al.*, *Novela Zakona o parničnom postupku iz 12013.*, Zagreb: Novi informator, 2013, str. 67.

²⁸ M. STOKIĆ, *Ograničenje prava na iznošenje novota i prethodni postupak*, IUS-INFO, 2008., str. 2. (<http://www.iusinfo.hr>, 27. 2. 2015.).

²⁹ D. KATIĆ, *op. cit.* (bilj. 27), str. 67.

3.4. Razdoblje od 2008. do donošenja Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku iz 2013. godine

Ozbiljnije izmjene vezane uz iznošenje novih činjenica i predlaganje novih dokaza bile su izvršene Novelom ZPP-a iz 2008., ali samo u odnosu na postupak u sporovima male vrijednosti. Postupak u sporovima male vrijednosti tom je Novelom iz 2008. bio radikalno reformiran. Izmjene su se u prvom redu ticale razdvajanja prvostupanjskog postupka na dva osnovna stadija, na tzv. prethodni postupak i stadij glavne rasprave, ali i propisivanjem obvezatnog održavanja prvog ročišta koje je u pravilu imalo funkciju pripremnog ročišta. Te su izmjene bile praćene ograničenjem mogućnosti iznošenja novota, ali i modifikacijom predmeta spora i odlučivanja do zaključenja prethodnog postupka.

Prema članku 461.a ZPP, nakon ZIDZPP-a 2008., stranke su bile dužne iznijeti činjenice na kojima temelje svoje zahtjeve i predložiti dokaze kojima se utvrđuju te činjenice, najkasnije do zaključenja prethodnog postupka. Time je bio pomaknut unaprijed trenutak do kojeg su se činjenice i dokazi mogli iznositi.³⁰ Ovdje se bilo odstupilo od općeg pravila prema kojem su se činjenice i dokazi mogli iznositi odnosno predlagati do zaključenja glavne rasprave.

Zbog ograničavanja mogućnosti iznošenja novota bila je uvedena dužnosti suda da o tome obavijesti stranke. Tako je sud već u pozivu za pripremnog ročište bio dužan upozoriti stranke na ograničenje mogućnosti iznošenja novota.³¹ Osim u pozivu za pripremnog ročište sud je mogao i tijekom postupka, sve do zaključenja prethodnog postupka, upozoriti stranke na njihovu dužnost da iznesu činjenice i predlože dokaze na kojima temelje svoje zahtjeve ili kojima pobijaju navode i dokaze protivnika.³²

Iako je Nacrt prijedloga Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku (2008.) bio predvidio prethodni postupak i za redovni postupak, a time je bila predviđena i prekluzija prava na iznošenje novota nakon zaključenja prethodnog postupka, zakonodavac je od toga odustao. Razlog tome bio je vjerojatno strah zakonodavca da se radi o preradikalnom zaokretu od relativno liberalnog sustava ograničavanja prava na iznošenje novota prema restriktivnom.³³ Tako da možemo zaključiti da je uvođenje prethodnog postupka u postupak u sporovima male vrijednosti bio svojevrsni eksperiment, odnosno generalna proba za uvođenje prethodnog postupka i u redovni prvostupanjski postupak.

Ozbiljnije intervencije u odredbe o iznošenju novih činjenica i predlaganju novih dokaza u redovnom prvostupanjskom postupku izvršene su (tek) Novelom ZPP-a iz 2013., a o kojima će biti riječ *infra ad* 4. Također, tom su Novelom izvršene (daljnje) intervencije i u postupak u sporovima male vrijednosti, a o kojima će biti riječ *infra ad* 5.

Treba napomenuti da je Novelom ZPP-a iz 2008., u kontekstu širenja reformacijskih ovlasti drugostupanjskog suda odnosno korištenja šire mogućnosti preinačavanja prvostupanjskih presuda, ponovno uvedena fakultativna mogućnost provođenja rasprave pred drugostupanjskim sudom te izvođenja dokaza. Nakon ZIDZPP-a 2008., kad vijeće drugostupanjskog suda nađe da je radi pravilnog utvrđivanja činjeničnog stanja potrebno da se pred drugostupanjskim sudom ponove već izvedeni dokazi, zakazat će raspravu pred dru-

³⁰ Posljedice takvog ograničavanja iznošenja novota tijekom prvostupanjskog postupka bile su višestruke. Zbog pomicanja unaprijed trenutka do kojeg su se tijekom prvostupanjskog postupka u tim sporovima mogle iznositi novote, bilo je potrebno do tog trenutka ograničiti i mogućnost podnošenje protutužbe, objektivnu i subjektivnu preinaku tužbe te isticanje prigovora radi prebijanja i prigovora zastare (v. prij. čl. 461.c, prij. čl. 461.h ZPP).

³¹ „U postupku u sporovima male vrijednosti sud će u pozivu iz članka 284. stavka 1. ovoga Zakona tuženika pozvati da već u odgovoru na tužbu iznese sve bitne činjenice i da predloži sve važne dokaze te će upozoriti da stranke nakon zaključenja prethodnog postupka ne mogu iznositi nove činjenice i predlagati nove dokaze.“ (prij. čl. 461.g st. 1. ZPP).

³² V. prij. čl. 461.e ZPP-a.

³³ M. STOKIĆ, *op. cit.* (bilj. 28), str. 2.

gostupanjskim sudom.³⁴ Time, međutim, nije bila reafirmirana mogućnost iznošenja novih činjenica i predlaganja novih dokaza u žalbi, a koja je postojala do Novele ZPP-a iz 2003.

Mogućnost održavanja rasprave pred drugostupanjskim sudom te izvođenja dokaza još je više bila naglašena izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku iz 2011. godine³⁵ kroz uvođenje zabrane dvostrukog ukidanja prvostupanjske presude. Naime, ako je drugostupanjski sud bio našao da bi prvostupanjsku presudu trebalo ukinuti i nakon što je ona bila već jedanput ukinuta u povodu žalbe i predmet vraćen prvostupanjskom sudu na ponovno suđenje, drugostupanjski bi sud bio sam proveo postupak uz odgovarajuću primjenu odredaba o postupku pred prvostupanjskim sudom radi otklanjanja nedostataka zbog koji je prvostupanjsku odluku trebalo ponovno ukinuti i predmet vratiti prvostupanjskom sudu na ponovno suđenje. Citirana je odredba, međutim, vrijedila samo za određene posebne postupke (postupke u obiteljskim sporovima – prij. čl. 266.a Obiteljskog zakona,³⁶ postupke pred trgovačkim sudovima – prij. čl. 497.b ZPP, u parnicama iz radnih odnosa – prij. čl. 437.a ZPP), dok je izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku iz 2013. (ZIDZPP 2013.) proširena na redovni parnični postupak.³⁷

4. Iznošenje novih činjenica i predlaganje novih dokaza u redovnom postupku nakon donošenja Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku iz 2013.

4.1. Prvostupanjski postupak

4.1.1. Općenito

Izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku iz 2013. reformirana je struktura redovnog postupka na isti način na koji je to učinjeno Novelom ZPP-a iz 2008. s postupkom u sporovima male vrijednosti. Izmjene se u prvom redu tiču razdvajanja prvostupanjskog postupka na dva osnovna stadija, na tzv. prethodni postupak i stadij glavne rasprave, ali i propisivanja obvezatnog održavanja pripremnog ročišta.³⁸

Iznošenje novih činjenica i predlaganje novih dokaza na glavnoj raspravi u redovnom postupku, nakon ZIDZPP-a 2013., smatra se iznimkom, dok se iznošenje činjenica i predlaganje dokaza u stadiju pripremanja glavne rasprave do zaključenja prethodnog postupka smatra pravilom.

Zakon već u osnovnim odredbama naglašava dominantnost raspravnog načela, te u članku 7. navodi da su stranke dužne iznijeti činjenice na kojima temelje svoje zahtjeve i predložiti dokaze kojima utvrđuju te činjenice. Iznošenje činjenica i predlaganje dokaza započinje inicijalnim aktima, odnosno tužbom i odgovorom na tužbu,³⁹ a nastavlja se na

³⁴ Čl. 373.b st. 2. ZPP-a.

³⁵ Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku Republike Hrvatske iz 2011. godine (Narodne novine, br. 57/11; u daljnjem tekstu: ZIDZPP 2011; Novela ZPP-a iz 2011.).

³⁶ Obiteljski zakon Republike Hrvatske iz 2003. godine (Narodne novine, br. 116/03, 17/04, 136/04, 107/07, 57/11 – v. čl. 52. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku, 61/11, 25/13 – v. čl. 100. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku, 5/15 – Rješenje USRH od 12. siječnja 2015.).

³⁷ V. čl. 366.a ZPP-a.

³⁸ Nakon primitka tužbe obavljaju se pripreme za glavnu raspravu (čl. 277. st. 1. ZPP). Te pripreme obuhvaćaju prethodno ispitivanje tužbe, dostavu tužbe tuženiku na odgovor, održavanje pripremnog ročišta, zaključenje prethodnog postupka i zakazivanje glavne rasprave (čl. 277. st. 2. ZPP).

³⁹ Nakon ZIDZPP-a 2013., sud određuje rok za odgovor na tužbu koji ne može biti kraći od 30 niti duži od 45 dana (čl. 285. st. 2. ZPP). Proluženjem rokova za podnošenja odgovora na tužbu osigurava se tuženiku razumno vrijeme za pripremu, koncentracija samog postupka te prikupljanja postupovne građe, a koja će biti osnova za donošenje rješenja o izvođenju dokaza na pripremnom ročištu, koje se obvezno održava prije glavne rasprave.

pripremnom ročištu. U stadiju pripremanja glavne rasprave stranke mogu i izvan ročišta upućivati podneske u kojima će navesti činjenice koje sud treba utvrditi te dokaze čije izvođenje predlažu. Stranke te podneske mogu upućivati sve do zaključenja prethodnog postupka.⁴⁰

Sud je dužan stranke upozoriti da zaključenjem prethodnog postupka prestaje mogućnost iznošenja novih činjenica i predlaganja dokaza, osim iznimno – ako ih bez svoje krivnje nisu mogle iznijeti, odnosno predložiti prije zaključenja prethodnog postupka.⁴¹

Kako su s jedne strane stranke zaključenjem prethodnog postupka prekludirane u iznošenju činjenica i predlaganju dokaza, a s druge strane zakonodavac izražava želju da se parnica u pravilu završi na jednom ročištu⁴² za glavnu raspravu sud u ovom stadiju ima vrlo važnu ulogu. Osim već spomenute dužnosti suda da upozori stranke na prekluziju prava na iznošenje činjenica i predlaganje dokaza, sud na raspolaganju ima još jedan vrijedan instrument kojim bi trebao osigurati da stranke iznesu sve činjenice i dokaze kojima raspolažu, te tako u što većoj mjeri koncentrirati postupak. Riječ je o načelu otvorenog pravosuđenja.

Sud će postavljanjem pitanja i na drugi svrsishodan način nastojati da se tijekom pripremnog ročišta iznesu sve odlučne činjenice, da se dopune nepotpuni navodi stranaka o važnim činjenicama, da se označe ili dopune dokazna sredstva koja se odnose na navode stranaka i, uopće, da se daju sva razjašnjenja potrebna za utvrđenje činjeničnog stanja važnog za odluku. U mjeri u kojoj je to potrebno, sud će sa strankama razmotriti i pravna pitanja spora.⁴³

Otvorenim pravosuđenjem ne umanjuje se značaj raspravne metode, već se umanjuje mogućnost donošenja za stranke iznenađujuće presude. Sud prema ovom načelu treba otvoreno priopćiti svoje radne teze o primjeni pravne norme i o činjeničnim i pravnim pitanjima, kako ih on vidi. Znanje i iskustvo sudaca ovdje je od velikog značaja. Na taj način suci i stranke djeluju zajednički što bi trebalo rezultirati efikasnošću i koncentracijom u prikupljanju procesnog materijala.⁴⁴

4.1.2. Iznošenje novih činjenica i predlaganje novih dokaza na glavnoj raspravi

Stranke mogu tijekom glavne rasprave iznositi nove činjenice i predlagati nove dokaze samo ako ih bez svoje krivnje nisu mogle iznijeti, odnosno predložiti prije zaključenja prethodnog postupka.⁴⁵ Dakle, iznošenje novih činjenica i predlaganje novih dokaza na glavnoj raspravi trebalo bi se smatrati iznimkom, sve činjenice i dokaze trebalo bi iznijeti prije zaključenja prethodnog postupka. Tako bi glavna rasprava u pravilu bila svedena na dokazni postupak.

Ako bi stranka iznijela nove činjenice i predložila nove dokaze na glavnoj raspravi, morat će dokazati da ih nije mogla bez svoje krivnje iznijeti odnosno predložiti prije zaključenja prethodnog postupka. Sud bi trebao provesti poseban incidentalni postupak u kojem će odlučiti hoće li dopustiti iznošenje novih činjenica i predlaganje novih dokaza. ZPP, među-

⁴⁰ Čl. 277. st. 4. ZPP-a; *arg. ex* čl. 299. st. 2. ZPP-a.

⁴¹ Čl. 284. st. 3. u vezi s čl. 299. st. 2. ZPP-a.

⁴² Čl. 293. st. 2. ZPP-a.

⁴³ Čl. 288.a st. 2 ZPP-a. Odredba o otvorenom pravosuđenju prije Novele ZPP-a iz 2013. bila je uređena člankom 298., među odredbama o glavnoj raspravi. Dakle, nakon Novele ZPP-a iz 2013. odredba koja uređuje načelo otvorenog pravosuđenja nalazi se među odredbama o pripremanju glavne rasprave. Time je prethodni postupak i sadržaj radnji provedenih na pripremnom ročištu dobio izuzetno veliko značenje i zapravo će o tom stadiju postupka ubuduće umnogome ovisiti i krajnji rezultati parnice.

⁴⁴ O otvorenom pravosuđenju v. više u: S. TRIVA, Esej o „otvorenom pravosuđenju“, Godišnjak Pravnog fakulteta u Sarajevu, god. XXI, 1973., str. 343-364.

⁴⁵ Čl. 299. st. 2. ZPP-a.

tim u svojim odredbama izričito ne propisuje kako bi trebao izgledati taj postupak, odnosno koje su dužnosti suda i stranaka, osim u članku 299. st. 3. u kojem je određeno da sud neće uzeti u obzir činjenice i dokaze koji su izneseni odnosno predloženi protivno članku 299. st. 2. ZPP-a. Premda Zakon to izričito ne navodi, treba uzeti da će sud svoj stav o dopustivosti iznošenja novih činjenica i predlaganja dokaza izraziti u rješenju. Protiv tog rješenja ne bi bila dopuštena posebna žalba.⁴⁶

Postavlja se pitanje s kojom sigurnošću će biti potrebno uvjeriti sud da stranka bez svoje krivnje nije ranije mogla iznijeti činjenice i predložiti dokaze. U ovom slučaju radi se o utvrđivanju elemenata (krivnja) od kojih ovisi primjena procesnih pravila, tako da je ovdje dovoljna vjerojatnost da ne postoji krivnja stranke. Riječ je o nižem stupnju uvjerenosti suda o postojanju činjenica.⁴⁷ Strankama će biti dovoljno da dokažu da nisu znale za činjenice i dokaze i da im se neznanje ne može kvalificirati kao skrivljeni propust ili da objektivno nisu bile u mogućnosti pribaviti informacije za iznošenje činjenica ili izvođenje dokaza do zaključenja prethodnog postupka. Odsustvo krivnje može slijediti i iz tijeka glavne rasprave, odnosno ponašanja protivnika.

Trebalo bi, *de lege ferenda*, razmisliti da se izrijekom propiše dužnost suda da bez odgode odluči o prijedlogu stranke za iznošenje novih činjenica i predlaganje novih dokaza na glavnoj raspravi. Isto tako bi trebalo izrijekom odrediti dužnost strankama koje predlažu da se u raspravnu građu uvrsti neka nova činjenica ili da se prihvati novi dokazni prijedlog da odmah obrazlože zbog kojeg razloga to nije učinjeno do zaključenja prethodnog postupka i da podnesu ili predlože dokaz kojima se to može utvrditi, s tim da će sud prijedlog koji nije obrazložen odbaciti.

U praksi je već iskazana bojazan da će se u pretežnom dijelu raspravljanje prvostupanjskog suda svesti na ispitivanje je li stranka mogla neki dokaz ili neku činjenicu iznijeti prije ili ne, odnosno na utvrđivanje postojanja ili nepostojanja krivnje stranaka koja je nakon zaključenja prethodnog postupka iznijela novu činjenicu ili dokaz.⁴⁸ Od stava prakse prema pravnom standardu „...ako ih bez svoje krivnje nisu mogle iznijeti, odnosno predložiti prije zaključenja prethodnog postupka.“⁴⁹ ovisit će zapravo hoće li uvedeno ograničenje ZIDZPP-om 2013. ispuniti cilj koji se htio postići njegovim uvođenjem, odnosno hoće li se ubrzati i koncentrirati postupak kroz veću disciplinu stranaka.

4.1.3. Prekluzija prava na iznošenje novih činjenica i predlaganje novih dokaza

Nove činjenice i nove dokaze koje su stranke iznijele, odnosno predložile tijekom glavne rasprave protivno članku 299. stavku 2. ZPP-a sud neće uzeti u obzir.⁵⁰

Ako stranka propusti iznijeti sve činjenice i predložiti sve dokaze do zaključenja prethodnog postupka, nastupa relativna prekluzija prava na iznošenje novih činjenica i predlaganje novih dokaza. Naime, stranka će još iznimno to moći učiniti do zaključenja glavne rasprave ako dokaže da ih nije bez svoje krivnje mogla iznijeti, odnosno predložiti do zaključenja prethodnog postupka; dakle, zaključenjem glavne rasprave nastupa apsolutna prekluzija prava na iznošenje novih činjenica i predlaganje novih dokaza.

⁴⁶ Arg. ex čl. 292. st. 5. ZPP-a. Čl. 311. st. 5. ZPP-a.1

⁴⁷ O tome v. S. TRIVA, M. DIKA, *op. cit.* (bilj. 8), str. 480.

⁴⁸ V. D. KONTRÉC, Opći pregled Novele Zakona o parničnom postupku iz 2013. godine, u: I. CRNČEC *et al.*, *Novela Zakona o parničnom postupku i novi Zakon o sudovima*, Zagreb: Inženjerski biro, 2013., str. 42.; V. J. JUG, *Prethodni postupak i glavna rasprava prema Noveli Zakona o parničnom postupku*, u: I. CRNČEC *et al.*, *Novela Zakona o parničnom postupku i novi Zakon o sudovima*, Zagreb: Inženjerski biro, 2013., str. 67.

⁴⁹ Čl. 299. st. 2. ZPP-a.

⁵⁰ Čl. 299. st. 3. ZPP-a.

Ako stranka iznese nove činjenice, odnosno predloži nove dokaze na glavnoj raspravi a ne uspije dokazati izostanak krivnje za njihovo kasno iznošenje odnosno predlaganje, sud te činjenice odnosno dokazne prijedloge neće uzeti u obzir; dakle, oni su procesnopravno irelevantni.

U prijašnjem članku 299. ZPP-a, također, je postojala dužnost da stranke već u tužbi i odgovoru na tužbu, na pripremnom ročištu ili najkasnije na prvom ročištu za glavnu raspravu, ako pripremno ročište nije održano, iznesu sve činjenice na kojima temelje svoje zahtjeve i predlože dokaze potrebne za utvrđivanje iznijetih činjenica te se izjasne o navodima i dokazima protivne stranke. Međutim, prema članku 299. ZPP-a, nakon ZIDZPP-a 2013., dužnost stranaka da iznesu činjenice i dokaze vremenski je strogo ograničena do trenutka zaključenja prethodnog postupka. Time se želi uvesti više discipline u iznošenju činjenica i predlaganje dokaza te spriječiti zloupotrebe koje su stranke prije činile kako bi odugovlačili postupak. Stranke su po starom uređenju mogle neku činjenicu ili dokaz iznijeti odnosno predložiti na posljednjem ročištu za glavnu raspravu i time dobiti na vremenu, ili jednostavno šikanirati protivnika. Sud je u pravilu bio nemoćan u toj situaciji, jedino je mogao naložiti stranci, i to ne po službenoj dužnosti već na prijedlog protivne stranke da nadoknadi protivnoj stranci troškove koje je time izazvao.⁵¹

Dakle, sankcija za iznošenje novih činjenica i predlaganje novih dokaza na glavnoj raspravi protivno čl. 299. ZPP-a, za razliku od one koja se svodila tek na plaćanje dijela troškova postupka protivniku, takva je da će se sud ponašati kao da ih stranka uopće nije ni iznijela.⁵² Stranke bi trebale, bojeći se da kasnije neće moći iznositi nove činjenice i predlagati nove dokaze aktivnije sudjelovati u prikupljanju procesne građe, te time doprinijeti koncentraciji postupka.

4.1.4. Pravne posljedice povrede pravila o ograničenju i zabrani iznošenja novih činjenica i predlaganja novih dokaza

Pravila o ograničenju i zabrani iznošenja novih činjenica i predlaganju novih dokaza su procesna pravila, pa bi njihova povreda mogla biti relevantna samo ako bi one mogle biti okvalificirane kao bitne povrede, i to kao tzv. relativno bitne povrede.⁵³

Sud bi tako (hipotetski) mogao počinuti relativno bitnu povredu odredaba parničnog postupka ako bi činjenice i dokaze koje stranka svojom krivnjom iznese tek na glavnoj raspravi uzeo u obzir pri donošenju odluke.⁵⁴ Situacija je drugačija ako sud ne bi uzeo u obzir činjenice i dokaze, koje stranke bez svoje krivnje nisu iznijele do zaključenja prethodnog postupka, već ih iznesu na glavnoj raspravi. Ovdje bi sud također mogao počinuti relativno bitnu povredu odredaba parničnog postupka. Sud bi takvu povredu počinio ako određenu činjenicu ili dokaz ne bi uzeo u obzir pri donošenju odluke smatrajući da stranka svojom krivnjom nije te činjenice i dokaze iznijela odnosno predložila do zaključenja prethodnog postupka. Osim bitne povrede odredaba parničnog postupka, u ovoj situaciji moglo bi se raditi i o nepravilno utvrđenom činjeničnom stanju.⁵⁵

⁵¹ O tome v. *supra ad* 3.2.

⁵² Čl. 299. st. 3. ZPP-a.

⁵³ Relativno bitna povreda postoji ako sud tijekom postupka nije primijenio ili je nepravilno primijenio neku odredbu zakona, a to je bilo ili moglo biti od utjecaja na donošenje zakonite i pravilne presude (čl. 354. st. 1. ZPP).

⁵⁴ Treba primijetiti da bi tu trebalo dokazati (i) uzročnu vezu između povrede tog procesnog pravila i zakonitost te pravilnost presude (*arg. ex* čl. 354. st. 1. ZPP).

⁵⁵ Čl. 353. st. 1. t. 2. ZPP-a.

4.2. Postupak po pravnim lijekovima

4.2.1. Žalba

4.2.1.1. Iznošenje novota u žalbi

Rješenje koje je uvedeno u hrvatski procesni sustav izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku iz 2003. godine, prema kojemu je zabranjeno iznošenje meritorno relevantnih novota u žalbi, zadržano je i nakon donošenja Novele ZPP-a iz 2013.

Prema čl. 352. st. 1. ZPP-a, u žalbi se ne mogu iznositi nove činjenice niti predlagati novi dokazi, osim ako se oni odnose na bitne povrede odredaba parničnog postupka zbog kojih se žalba može podnijeti. Dakle, materijalnopravno relevantne novote ne mogu se iznositi u žalbi. S druge strane, nove činjenice i dokazi koji se tiču bitnih povreda odredaba parničnog postupka zbog koji se žalba može podnijeti mogu se bez ograničenja iznositi u tom pravnom lijeku. Uz to, kada se presuda na temelju priznanja i presuda na temelju odricanja pobija zbog toga što je izjava o priznanju ili odricanju dana u bitnoj zabludi ili pod utjecajem prisile ili prijevare, stranka može u žalbi iznijeti i nove činjenice te predložiti nove dokaze koji se tiču tih mana u volji.⁵⁶

Objektivne novote – one činjenice koje su nastale tek nakon trenutka mjerodavnog za donošenje odluke i dokazna sredstva koja služe njihovom dokazivanju (*nova producta*)⁵⁷ – ne mogu biti razlogom za podnošenje žalbe. Rješenje kojim bi se dopuštalo iznošenje takvih novota u žalbi uzimalo bi žalbi svojstvo pravnog lijeka. Pred žalbeni sud iznosile bi se činjenice o kojima prvostupanjski sud nije ni mogao voditi računa jer ih u vrijeme suđenja nije ni bilo.⁵⁸

4.2.1.2. Zabrana dvostrukog ukidanja prvostupanjske presude

Jedna od odluka koju drugostupanjski sud može donijeti u povodu žalbe je ukidanje prvostupanjske presude i vraćanje predmeta prvostupanjskom sudu na ponovno suđenje.⁵⁹ Dvije su grupe razloga zbog kojih je drugostupanjski sud dužan odnosno ovlašten ukinuti u povodu žalbe prvostupanjsku presudu i vratiti predmet na ponovno suđenje. Prva grupa razloga nalazi se u članku 369. ZPP-a,⁶⁰ dok se druga grupa razloga nalazi u članku 370. ZPP-a.⁶¹

U slučaju kada sud ukine prvostupanjsku presudu i vrati predmet na ponovno suđenje radi pravilnog utvrđivanja činjeničnog stanja, sud svoju ocjenu o pogrešno i/ili nepotpunom činjeničnom stanju ne može formirati na temelju činjenica i dokaza koji bi po prvi put bili izneseni odnosno predloženi tek u žalbi, jer se materijalnopravno relevantne novote ne mogu iznositi (tek) u žalbi.⁶² Svoju ocjenu sud može formirati samo na temelju činjenica koje su iznesene i dokaza koji su predloženi tijekom prvostupanjskog postupka, i to do ono-

⁵⁶ Čl. 353. st. 4. ZPP-a.

⁵⁷ S. TRIVA, M. DIKA, *op. cit.* (bilj. 8), str. 675.; M. DIKA, *op. cit.* (bilj. 5), str. 93.

⁵⁸ V. S. TRIVA, M. DIKA, *op. cit.* (bilj. 8), str. 675.

⁵⁹ Čl. 366. st. 1. ZPP-a.

⁶⁰ Drugostupanjski će sud rješenjem ukinuti prvostupanjsku presudu i vratiti predmet prvostupanjskom sudu na ponovno suđenje ako utvrdi da postoji neka (apsolutno i relativno) bitna povreda odredaba parničnog postupka (čl. 354. ZPP) koja je takve naravi da se može pravilnim postupanjem otkloniti pa ne sprečava ponovno suđenje pred prvostupanjskim sudom (*arg. ex. cit.* čl. 369. ZPP), a drugostupanjski sud nije ovlašten da zbog toga razloga odbije žalbu i potvrdi pobijanju presudu, odnosno da je preinači (*arg. ex. cit.* čl. 369. st. 5., čl. 373.a ZPP).

⁶¹ Drugostupanjski će sud rješenjem ukinuti presudu prvostupanjskog suda i vratiti predmet tom sudu na ponovno suđenje ako smatra da radi pravilnog utvrđivanja činjeničnog stanja treba održati novu glavnu raspravu pred prvostupanjskim sudom (čl. 370. ZPP).

⁶² Čl. 352. st. 1. ZPP-a.

ga trenutka koji je procesnoppravno relevantan za njihovo iznošenje odnosno predlaganje, a to je u redovnom postupku, nakon Novele ZPP-a iz 2013., u pravilu trenutak zaključenja prethodnog postupka.⁶³

Ako drugostupanjski sud ukine prvostupanjsku presudu i predmet vrati prvostupanjskom sudu na ponovno suđenje, prvostupanjski sud je dužan provesti novi prethodni postupak, i ako za to budu ispunjeni uvjeti, glavnu raspravu.⁶⁴ Ako bi sud provodio novi prethodni postupak, a što proizlazi iz odredbe čl. 377. st. 1. ZPP-a, stranke bi mogle iznositi nove činjenice i predlagati nove dokaze tijekom tog prethodnog postupka.⁶⁵

Novelom ZPP-a iz 2013. proširena je zabrana dvostrukog ukidanja prvostupanjske presude i vraćanje predmeta na ponovno suđenja i na redovni postupak. Prema ZPP-u nakon ZIDZPP-a 2013., prvostupanjska se odluka u povodu žalbe može ukinuti i predmet vratiti prvostupanjskom sudu na ponovno suđenje najviše jedanput. Ako drugostupanjski sud nađe da bi prvostupanjsku presudu trebalo ukinuti i nakon što je ona bila već jedanput ukinuta u povodu žalbe i predmet vraćen prvostupanjskom sudu na ponovno suđenje, drugostupanjski će sud sam provesti postupak uz odgovarajuću primjenu odredaba o postupku pred prvostupanjskim sudom radi otklanjanja nedostataka zbog kojih bi prvostupanjsku odluku trebalo ponovno ukinuti i predmet vratiti prvostupanjskom sudu na ponovno suđenje.⁶⁶

U situaciji kada bi drugostupanjski sud trebao ukinuti prvostupanjsku presudu po drugi put, nakon ZIDZPP-a 2013., to više neće moći učiniti već će morati sam otkloniti nedostatke. Pritom odredba čl. 366.a st. 2. ZPP-a određuje da će drugostupanjski sud ukloniti nedostatke „...uz odgovarajuću primjenu odredaba o postupku pred prvostupanjskim sudom...“, dok u čl. 366.a st. 3. ZPP-a upućuje se na odredbe čl. 373.a do čl. 373.c ZPP-a a koje se primjenjuju na odgovarajući način. Odgovarajuća primjena odredaba o postupku pred prvostupanjskim sudom podrazumijevala bi vođenje prethodnog postupka te raspravu pred drugostupanjskim sudom, dok bi odgovarajuća primjena odredaba čl. 373.a ZPP-a otvarala i mogućnost odbijanja žalbe i potvrđivanja prvostupanjske presude, odnosno preinake prvostupanjske presude prema stanju spisa, bez održavanja rasprave pred drugostupanjskim sudom.

U slučaju da drugostupanjski sud zakaže raspravu radi odlučivanja o žalbi, postavlja se pitanje hoće li stranke moći iznositi nove činjenice i predlagati nove dokaze na raspravi pred drugostupanjskim sudom (ili pak u prethodnom postupku pred drugostupanjskim sudom). Naime drugostupanjski sud će prema odredbi članka 366.a st. 2. ZPP-a na odgovarajući način primijeniti odredbe o postupku pred prvostupanjskim sudom. Trebalo bi na to pitanje, čini se, negativno odgovoriti budući da u žalbi nije dopušteno iznositi nove činjenice te predlagati nove dokaze,⁶⁷ pa treba uzeti niti na drugostupanjskoj raspravi. Ako se prihvati stav da odgovarajuća primjena odredaba postupka pred prvostupanjskim sudom ne otvara mogućnost iznošenja novih činjenica i predlaganje dokaza pred drugostupanjskim sudom, onda bi se trebala zanijekati i mogućnost preinake tužbe (tek) u drugostupanjskom postupku.⁶⁸

Uz mogućnost iznošenja novota na drugostupanjskoj raspravi, otvara se i pitanje mogućnosti stranaka da raspolažu tužbenim zahtjevom tijekom rasprave pred drugostupanjskim sudom, kao što to mogu na prvostupanjskoj raspravi – priznati tužbeni zahtjev protivnika, odreći se od tužbenog zahtjeva, zaključiti sudsku nagodbu ili pak povući tužbu.

⁶³ Arg. ex čl. 352. st. 1. ZPP-a.

⁶⁴ Čl. 377. st. 1. ZPP-a.

⁶⁵ Arg. ex: čl. 377. st. 1., čl. 299. st. 1. ZPP-a.

⁶⁶ Čl. 366.a st. 1. i 2. ZPP-a. U slučaju da drugostupanjski sud sam provodi postupak uz odgovarajuću primjenu odredaba o postupku pred prvostupanjskim sudom, na odgovarajući način primjenjuju se odredbe članka 373.a do 373.c. ZPP-a (čl. 366.a st. 3. ZPP).

⁶⁷ Čl. 352. st. 1. ZPP-a.

⁶⁸ Arg. ex čl. 190. st. 1. ZPP-a.

Mogućnost je zaključenja sudske nagodbe ZIDZPP-om 2011. protegnuta i na drugostupanjski postupak.⁶⁹ Stoga bi sudsku nagodbu stranke mogle zaključiti i na drugostupanjskoj raspravi. Također, nakon ZIDZPP-a 2011., stranka bi mogla i povući tužbu tijekom drugostupanjske rasprave budući da je to moguće do pravomoćnog okončanja postupka.⁷⁰ S druge strane, čini se, da bi trebalo zanijekati mogućnost donošenja presude na temelju priznanja te presude na temelju odricanja (tek) u drugostupanjskom postupku.⁷¹

4.2.2. Izvanredni pravni lijekovi

4.2.2.1. Revizija

I nakon izmjena i dopuna Zakona o parničnom postupku iz 2013. godine se meritorno relevantne novote ne mogu iznositi u reviziji. Stranke mogu u reviziji iznijeti nove činjenice i predlagati nove dokaze samo ako se oni odnose na bitne povrede odredaba parničnog postupka zbog kojih se revizija može podnijeti.⁷²

4.2.2.2. Prijedlog za ponavljanje postupka

Ponavljanje postupka se, uz određena ograničenja, može tražiti i zbog meritorno relevantnih novih činjenica i dokaza.⁷³ Novelom ZPP-a iz 2013. nije došlo do intervencija u taj izvanredni pravni lijek niti u razloge za njegovo podnošenje općenito, posebno u odnosu na nove činjenice i dokaze zbog kojih se može tražiti ponavljanje postupka.

Stranka može tražiti ponavljanje postupka i ako sazna za nove činjenice ili nađe ili stekne mogućnost da upotrebi nove dokaze na temelju kojih je za stranku mogla biti donesena povoljnija odluka da su te činjenice ili dokazi bili upotrijebljeni u prijašnjem postupku.⁷⁴

Ponavljanje postupka zbog novih činjenica dopušteno je zbog takvih činjenica koje stranke nisu iznijele tijekom prijašnjem postupka, odnosno činjenicama koje sud tijekom tog postupka nije utvrđivao po službenoj dužnosti. Nadalje mora biti riječ o činjenicama koje su objektivno mogle biti iznesene u prijašnjem postupku, odnosno do stadija postupka u kojem ih je dopušteno iznositi. Taj stadij bi u pravilu bio prethodni postupak (u sporovima male vrijednosti), odnosno (iznimno) glavna rasprava u redovnom postupku. Dakle, takve činjenice bi morale nastati do navedenih trenutaka, do kojih su objektivno mogle biti iznesene u prvostupanjskom postupku. Bilo bi zapravo riječ o činjenicama koje su nastale do trenutka na koji se odnosi pravomoćnost pobijane odluke.⁷⁵ Osim toga, mora biti riječ o činjenicama na temelju kojih bi, da su bile upotrijebljene u prijašnjem postupku, za stranku mogla biti donesena povoljnija odluka.⁷⁶

Okolnost da je stranka naknadno saznala za nove činjenice na temelju kojih je za nju mogla biti donesena povoljnija odluka da su te činjenice bile upotrijebljene u prijašnjem postupku ne smije se moći pripisati njezinoj krivnji.⁷⁷ Kako je već navedeno, hoće li se posta-

⁶⁹ Čl. 321. st. 6. ZPP-a.

⁷⁰ Čl. 193. st. 3. ZPP-a.

⁷¹ ZPP propisuje da se zahtjev može priznati odnosno da se od zahtjeva može odreći do zaključenja glavne rasprave (čl. 331. st. 1., čl. 331.a st. 1. ZPP), s druge strane drugostupanjski sud provodi raspravu uz odgovarajuću primjenu odredaba prvostupanjskog postupka (čl. 366.a st. 2. ZPP).

⁷² Čl. 387. ZPP-a.

⁷³ Čl. 421. st. 1. t. 8. – 10., čl. 422. ZPP-a.

⁷⁴ Čl. 421. st. 1. t. 10. ZPP-a.

⁷⁵ Arg. ex: čl. 421. st. 1. t. 10. ZPP-a. V. S. TRIVA, M. DIKA, *op. cit.* (bilj. 8), str. 745-746.; M. DIKA, *op. cit.* (bilj. 5), str. 406-407.

⁷⁶ Čl. 421. st. 1. t. 10. ZPP-a.

⁷⁷ Čl. 422. st. 2. ZPP-a.

viti stroži ili blaži zahtjev u pogledu dužnosti stranaka da tijekom postupka iznesu činjenice na kojima temelje svoje zahtjeve, zavisiti će od stava prakse prema pravnom standardu „... bez svoje krivnje...“ kao pretpostavci da se nove činjenice iznesu odnosno dokazi predlože na glavnoj raspravi, odnosno pretpostavci da se traži ponavljanje pravomoćno završenog postupka zbog tog razloga.⁷⁸

Kao i kod činjenica, ponavljanje pravomoćno završenog postupka može se tražiti zbog novih dokaza, ako je riječ o dokazima koje stranke nisu predložile tijekom prijašnjeg postupka odnosno dokazima koje sud tijekom tog postupka nije izvodio po službenoj dužnosti. Nadalje mora biti riječ o dokazima koji se tiču činjenica koje su nastale do trenutka do kojeg su se činjenica mogle iznositi u prijašnjem postupku; dakle, do zaključenja prethodnog postupka (u sporovima male vrijednosti), odnosno (iznimno) glavne rasprave u redovnom postupku.⁷⁹ Osim toga, mora biti riječ o dokazima na temelju kojih bi, da su upotrijebljeni u prijašnjem postupku, za stranku mogla biti donesena povoljnija odluka.⁸⁰ Također, okolnost da je stranka naknadno našla ili stekla mogućnost upotrijebiti nove dokaze ne smije se moći pripisati njezinoj krivnji.⁸¹

U prijedlogu za ponavljanje postupka stranke mogu iznijeti i one nove činjenice i predložiti dokaze koji se odnose na bitne povrede odredaba parničnog postupka zbog kojih se ponavljanje postupka može tražiti.⁸² Osim toga, ponavljanje postupka se može tražiti i zbog promjene osnove za rješavanje prethodnog (prejudicijnog) pitanja,⁸³ i to ako se odluka suda temelji na drugoj odluci suda ili na odluci kakva drugog tijela, a ta odluka bude pravomoćno preinačena, ukinuta odnosno poništena,⁸⁴ ili ako je nadležno tijelo naknadno pravomoćno riješilo prethodno (prejudicijno) pitanje na kojemu se temelji odluka suda.⁸⁵

Postupak pravomoćno završen presudom na temelju priznanja i presudom na temelju odricanja može se ponoviti i zato što je izjava o priznanju, odnosno odricanju dana u bitnoj zabludi ili pod utjecajem prisile ili prijevare.⁸⁶ Stoga bi se u prijedlogu za ponavljanje postupka mogle iznositi nove činjenice i predlagati novi dokazi koji bi se ticali tih mana u volji.⁸⁷ Zbog mana u volji ponavljanje pravomoćno završenog postupka presudom na temelju priznanja odnosno na temelju odricanja ne može se tražiti ako se stranka bezuspješno pozivala na te mane u prijašnjem postupku.⁸⁸ Osim toga, stranka zbog tih mana ne bi bila ovlaštena tražiti ponavljanje postupka niti ako bi se njezinoj krivnji moglo pripisati to što ih nije iznijela prije nego što je prijašnji postupak završen pravomoćnom sudskom odlukom.⁸⁹

⁷⁸ V. *supra* ad 4.1.2.

⁷⁹ *Arg. ex:* čl. 421. st. 1. t. 10. ZPP-a. V. S. TRIVA, M. DIKA, *op. cit.* (bilj. 8), str. 745-746.; M. DIKA, *op. cit.* (bilj. 5), str. 409.

⁸⁰ Čl. 421. st. 1. t. 10. ZPP-a.

⁸¹ Čl. 422. st. 2. ZPP-a.

⁸² V. čl. 421. st. 1. t. 1. – 3. i t. 7. ZPP-a. U teoriji se te novote koje se odnose na bitne povrede odredaba parničnog postupka zbog kojih je dopušteno tražiti ponavljanje postupka označavaju kao tzv. kvalificirane novote. V. M. DIKA, *op. cit.* (bilj. 5), str. 405.

⁸³ Zbog ovog se razloga ponavljanje postupka može dopustiti samo ako ga stranka bez svoje krivnje nije mogla iznijeti prije nego što je prijašnji postupak završen pravomoćnom sudskom odlukom (čl. 422. st. 2. ZPP).

⁸⁴ Čl. 421. st. 1. t. 8. ZPP-a. Taj se razlog za ponavljanje postupka također označava kao tzv. kvalificirana novota. V. M. DIKA, *op. cit.* (bilj. 5), str. 404.

⁸⁵ Čl. 421. st. 1. t. 9. ZPP-a.

⁸⁶ Čl. 421. st. 3. ZPP-a. Postupak pravomoćno završen tim presudama kao i presudom zbog odluke odnosno zbog izostanka ne može se ponoviti zbog toga što je naknadno izmijenjena osnova za rješavanje prethodnog pitanja (čl. 421. st. 1. t. 8. i 9. ZPP) te zbog novih činjenica i dokaza (čl. 421. st. 1. t. 10. ZPP) (čl. 421. st. 2. ZPP).

⁸⁷ *Arg. ex:* čl. 421. st. 3. u vezi s čl. 353. st. 4. ZPP-a.

⁸⁸ Čl. 422. st. 1. ZPP-a.

⁸⁹ Čl. 422. st. 2. ZPP-a.

5. Iznošenje novih činjenica i predlaganje novih dokaza u postupku u sporovima male vrijednosti

Budući da je Novelom ZPP-a iz 2013. u bitnome reformirana procedura u sporovima male vrijednosti preuzeta za redovni postupak,⁹⁰ izmjenama i dopunama ZPP-a iz 2013. pojednostavljeno je prijašnje uređenje postupka u sporovima male vrijednosti na način da su brisane gotove sve odredbe koje su na specifičan način uređivale taj postupak.⁹¹ Uz to, ponovno su učinjene intervencije u pravila o iznošenju činjenica i predlaganju dokaza tijekom prvostupanjskog postupka u sporovima male vrijednosti.

Nakon ZIDZPP-a 2013., stranke su u postupku u sporovima male vrijednosti dužne najkasnije u tužbi, odnosno u odgovoru na tužbu iznijeti sve činjenice na kojima temelje svoje zahtjeve i predložiti dokaze potrebne za utvrđivanje iznijetih činjenica.⁹² Sukladno tome, tužba se uvijek dostavlja tuženiku na odgovor.⁹³ Stranke mogu iznimno i na pripremnom ročištu iznositi nove činjenice i predlagati nove dokaze ako ih bez svoje krivnje nisu mogle iznijeti odnosno predložiti u tužbi odnosno u odgovoru na tužbu.⁹⁴ Nove činjenice i dokaze koje stranke iznesu odnosno predlože protivno gore navedenim pretpostavkama sud neće uzeti u obzir.⁹⁵

Dakle, nakon Novele ZPP-a iz 2013., u postupku u sporovima male vrijednosti trenutak do kojeg su stranke ovlaštene iznositi nove činjenice i predlagati nove dokaze pomiče se još više unaprijed. Stranke su po prijašnjem uređenju činjenice i dokaze bile dužne iznijeti najkasnije do zaključenja prethodnog postupka,⁹⁶ dok po novom to mogu samo iznimno. Uz to, takvim rješenjima (ZIDZPP-om 2008. i 2013.) pomiče se i trenutak na koji se odnosi pravomoćnost odluka donesenih u sporovima male vrijednosti, i to na trenutak zaključenja prethodnog postupka.⁹⁷

6. Nove činjenice i dokazi u parničnom postupku postjugoslavenskih država

6.1. Slovenija

Nakon osamostaljenja, Slovenija je preuzela ZPP 1976. kao dio svoga zakonodavstva. Potom je 1999. godine donesen novi Zakon o parničnom postupku.⁹⁸ Slovenskim ZPP-om napuštena je neograničena mogućnost iznošenja novih činjenica i predlaganja novih dokaza tijekom glavne rasprave (pa i u žalbi).

⁹⁰ V. *supra* ad 3.4.

⁹¹ Radi se o čl. 461. c do čl. 461. m ZPP-a.

⁹² Čl. 461.a st. 2. ZPP-a.

⁹³ Čl. 461.a st. 1. ZPP-a.

⁹⁴ Čl. 461.a st. 3. ZPP-a.

⁹⁵ Čl. 461.a st. 4. ZPP-a.

⁹⁶ Prij. čl. 461.g. st. 1. ZPP-a.

⁹⁷ Usp. u odnosu na uređenje nakon ZIDZPP-a 2008., M. DIKA, Novelirani postupak u sporovima male vrijednosti, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, 30(2009), 1, str. 25-26.

⁹⁸ Zakona o parničnom postupku (*Zakon o pravdnem postopku*) Republike Slovenije iz 1999. godine (Uradni list RSlo, br. 26/99, 96/02, 12/03 – pročišćeni tekst, 58/03 – Odluka USRSlo, 65/03 – Odluka USRSlo, 73/03 – Odluka USRSlo, 2/04, 36/04 – pročišćeni tekst, 69/05 – Odluka USRSlo, 90/05 – Odluka USRSlo, 43/06 – Odluka USRSlo, 52/07, 73/07 – pročišćen tekst, 102/07 – Odluka USRSlo, 45/08, 111/08 – Odluka USRSlo, 121/08 – Odluka USRSlo, 47/09 – Odluka USRSlo, 57/09 – Odluka USRSlo, 12/10 – Odluka USRSlo, 49/10 – Odluka USRSlo, 50/10 – Odluka USRSlo, 107/10 – Odluka USRSlo, 58/11 – Odluka USRSlo, 75/12 – Odluka USRSlo, 29/13 – Odluka USRSlo, 40/13 – Odluka USRSlo, 89/13 – Odluka USRSlo, 92/13 – Odluka USRSlo, 10/14 – Odluka USRSlo; u daljnjem tekstu: ZPP Slo).

Prema ZPP-u Slo, stranke moraju već na prvom ročištu za glavnu raspravu iznijeti sve činjenice, predložiti sve dokaze te se izjasniti o navodima i dokazima protivne stranke.⁹⁹ Na sljedećim ročištima za glavnu raspravu stranke mogu iznositi činjenice i predlagati dokaze samo ako učine vjerojatnim da to nisu mogle učiniti na prvom ročištu za glavnu raspravu.¹⁰⁰ Uz navedene pretpostavke, stranke mogu i tijekom glavne rasprave upućivati podneske u kojima navode činjenice koje namjeravaju iznijeti, i dokaze koje namjeravaju predložiti.¹⁰¹ Činjenice i dokazi koji su izneseni odnosno predloženi suprotno citiranim odredbama se neće uzeti u obzir.¹⁰²

Budući da su stranke slobodne na prvom ročištu za glavnu raspravu iznositi potpuno nove činjenice i predlagati nove dokaze, u slovenskoj praksi i doktrini ocjenjeno je da se time otežava provedba načela koncentracije postupka.¹⁰³ Stoga je izmjenama i dopunama ZPP-a Slo iz 2008. godine¹⁰⁴ sudu dana ovlast da već i prije prvog ročišta za glavnu raspravu strankama postavi zahtjev da se pisano izjasne o određenim pitanjima.¹⁰⁵ Stranke su na taj poziv dužne reagirati u roku koji im odredi sud. Ako stranke ne reagiraju na poziv suda u roku bit će spriječene da takve činjenice i dokaze iznesu kasnije na prvom ročištu za glavnu raspravu, osim ako učine vjerojatnim da bez svoje krivnje nisu mogle pravovremeno reagirati na poziv suda ili ako prihvatanje zakašnjelih iznošenja ne bi odugovlačilo postupak.¹⁰⁶ Na ovaj način otvara se mogućnost da sud već prije prvog ročišta za glavnu raspravu prikupi svu potrebnu procesnu građu.

I u žalbi stranke mogu iznositi nove činjenice i predlagati dokaze pod istim ograničenjem – ako ih bez svoje krivnje nisu mogle prije iznijeti odnosno predložiti do prvog ročišta za glavnu raspravu, odnosno do zaključenja glavne rasprave.¹⁰⁷ Pritom prema stavu slovenske teorije i prakse, stranke mogu iznositi samo subjektivno nove činjenice – one činjenice koje su nastale do zaključenja rasprave pred prvostupanjskim sudom. Sud ne može uzeti u obzir objektivno nove činjenice – one koje nisu postojale do gore navedenog trenutaka.¹⁰⁸

Kao i prema ZPP-u 1976. (te važećem) hrvatskom uređenju, stranke mogu u reviziji iznositi nove činjenice i predlagati nove dokaze samo ako se oni odnose na bitne povrede odredaba parničnog postupka zbog kojih se revizija može podnijeti.¹⁰⁹ Također, i prema ZPP-u Slo, stranka može tražiti ponavljanje pravomoćno završenog postupka ako sazna za nove činjenice ili nađe ili stekne mogućnost da upotrijebi nove dokaze na temelju kojih je za stranku mogla biti donesena povoljnija odluka da su te činjenice ili dokazi bili upotrijebljeni u prijašnjem postupku.¹¹⁰

⁹⁹ Čl. 286. st. 1. ZPP-a Slo.

¹⁰⁰ Čl. 286. st. 4. ZPP-a Slo.

¹⁰¹ Čl. 286. st. 5. ZPP-a Slo. I tijekom pripremanja glavne rasprave stranke mogu upućivati podneske u kojima navode činjenice koje namjeravaju iznijeti, i dokaze koje namjeravaju predložiti na glavnoj raspravi (čl. 269. st. 4. ZPP Slo). Prema ZPP-u Slo, prvostupanjski postupak se sastoji od dva stadija, stadija pripremanja glavne rasprave i glavne rasprave, dok pripremanje glavne rasprave obuhvaća prethodno ispitivanje tužbe, dostavu tužbe tuženiku na odgovor i zakazivanje glavne rasprave (čl. 269. ZPP Slo).

¹⁰² Čl. 286. st. 6. ZPP-a Slo.

¹⁰³ V. A. GALIČ, Ograničenje mogućnosti iznošenja novota i cilj građanskoga parničnog postupka, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 63(2013), 3-4, str. 800-806.

¹⁰⁴ Uradni list RSlo, br. 45/08.

¹⁰⁵ Čl. 286. st. 2. u vezi s čl. 286.a st. 1. ZPP-a Slo.

¹⁰⁶ Čl. 286. st. 2. ZPP-a Slo.

¹⁰⁷ Čl. 337. st. 1. ZPP-a Slo.

¹⁰⁸ V. J. ZOBEC, Redna pravna sredstva, u: L. UDE, A. GALIČ (ur.), Pravdni postopek, Zakon s komentarjem, 3. knjiga, Ljubljana: Uradni list: GV Založba, 2009., str. 228.

¹⁰⁹ Čl. 372. ZPP-a Slo. V. čl. 387. ZPP-a 1976. V. *supra ad* 4.2.2.1.

¹¹⁰ Čl. 394. st. 1. t. 10. ZPP-a Slo.

6.2. Srbija

Izvor parničnog procesnog prava Srbije bio je ZPP 1976. do donošenja novog Zakona o parničnom postupku 2004. godine.¹¹¹ Taj Zakon iz 2004. godine je potom zamijenjen novim, istoimenim (drugim) Zakonom o parničnom postupku 2011. godine.¹¹²

Prema ZPP-u Srb iz 2011., stranke su ograničene u mogućnosti iznošenja novih činjenica i predlaganja novih dokaza u prvostupanjskom postupku. Sve činjenice i dokaze stranke bi trebale iznijeti do završetka pripremnog ročišta, iznimno na prvom ročištu za glavnu raspravu, ako pripremno ročište nije obvezno.¹¹³ Od takvog rješenja međutim postoji iznimka, i to ako stranka postupa savjesno.

Stranke mogu, u podnescima ili na kasnijim ročištima, sve do zaključenja glavne rasprave iznositi nove činjenice i predlagati nove dokaze, samo ako učine vjerovatnim da bez svoje krivnje nisu mogle da ih iznesu, odnosno predlože na pripremnom ročištu, odnosno na prvom ročištu za glavnu raspravu, ako pripremno ročište nije održano.¹¹⁴

Pretpostavka za iznošenje novota na glavnoj raspravi odnosno u podnescima vezuje se uz izostanak krivnje stranke. Zakon izričito ne propisu o kojoj vrsti krivnje se radi. Znači da nije od utjecaja da li je pasivnost stranke posljedica namjere ili nepažnje.¹¹⁵ Zakon jedino izričito propisuje da će stranka odsutnost krivnje morati učiniti vjerovatnim.¹¹⁶ Stranka koja bi unatoč svojoj krivnji iznijela činjenice ili predložila dokaze bila bi sankcionirana tako da sud ne bi uzeo u obzir tako iznesene činjenice, odnosno predložene dokaze.¹¹⁷

Zanimljivo je da ZPP Srb u članku 360. određuje kako se vremenske granice pravomoćnosti vezuju za činjenično stanje koje je utvrđeno do zaključenja glavne rasprave, a ne do završetka pripremnog ročišta što je srpska teorija ocijenila nekonzistentnim.¹¹⁸

Kako prema ZPP-u Srb iz 2004., tako i ZPP-u iz 2011., stranka ne može u žalbi iznositi nove činjenice niti predlagati nove dokaze.¹¹⁹ Od ovoga se pravila može odstupiti samo ako žalitelj učini vjerovatnim da činjenice i dokaze bez svoje krivnje nije mogao iznijeti odnosno predložiti do zaključenja glavne rasprave.¹²⁰ Pritom se u srpskoj sudskoj praksi to pravilo tumači na način da su njime obuhvaćene ne samo one činjenice koje su stvarno nastale do zaključenja glavne rasprave pred prvostupanjskim sudom, već i one činjenice koje su nastale nakon toga trenutka.¹²¹

Prema ZPP-u Srb, nakon ukidanja prvostupanjske presude i vraćanja predmeta prvostupanjskom sudu, na novoj glavnoj raspravi stranke mogu iznositi nove činjenice i predlagati nove dokaze o istom zahtjevu, samo ako učine vjerovatnim da bez svoje krivnje nisu mogli da ih iznesu, odnosno predlože, odnosno ako žalitelj nije bio stranka ili nije imao

¹¹¹ Zakon o parničnom postupku Republike Srbije iz 2004. godine (Službeni glasnik RSrb, br. 125/04, 111/09).

¹¹² Zakon o parničnom postupku Republike Srbije iz 2011. godine (Službeni glasnik RSrb, br. 72/11, 49/13 – Odluka USRSrb, 74/13 – Odluka USRSrb, 55/14; u daljnjem tekstu: ZPP Srb).

¹¹³ Čl. 308. st. 1. ZPP-a Srb. Prema ZPP-u Srb, pripremno ročište je obvezno, osim ako sud po primitku odgovora na tužbu utvrdi da među strankama nema spornih činjenica, odnosno ako je spor jednostavan, hitan ili ako je to zakonom propisano (čl. 302. ZPP Srb).

¹¹⁴ Čl. 314. st. 1. ZPP-a Srb.

¹¹⁵ O tome v. B. ŽIVKOVIĆ, *Eventualna maksima u parničnom postupku*, <http://www.bg.ap.sud.rs/lt/articles/sudska-praksa/izabrane-sentence/gradjansko-odeljenje/> (3. 3. 2015.).

¹¹⁶ *Arg. ex* čl. 314. st. 1. ZPP-a Srb.

¹¹⁷ Čl. 314. st. 2. ZPP-a Srb.

¹¹⁸ O tome v. B. ŽIVKOVIĆ, *op. cit.* (bilj. 115), s bibliografskim uputama.

¹¹⁹ Čl. 372. st. 1. ZPP-a Srb.

¹²⁰ Čl. 372. st. 1. ZPP-a Srb.

¹²¹ O tome v. B. POZNIĆ, V. RAKIĆ-VODINELIĆ, *Građansko procesno pravo*, 16. izd., Beograd: Savremena administracija a.d., 2010., str. 399. Za suprotan stav v. također POZNIĆ, V. RAKIĆ-VODINELIĆ, *op. cit.* (bilj. 121), str. 399.

položaj stranke (umješac) do ukidanja presude, osim ako zakonom nije drugačije propisano.¹²² Uz to, ZPP Srb sadrži i dalje ograničenje glede mogućnosti iznošenja novih činjenica i predlaganja dokaza na novoj glavnoj raspravi. Stranka nema pravo na novoj glavnoj raspravi preinačiti tužbu na način da promijeni istovjetnost zahtjeva ili istakne drugi zahtjev uz postojeći, a koji ne proizlazi iz istog činjeničnog stanja.¹²³

I prema ZPP-u Srb, stranka može tražiti ponavljanje pravomoćno završenog postupka ako sazna za nove činjenice ili nađe ili stekne mogućnost da upotrijebi nove dokaze na temelju kojih je za stranku mogla biti donesena povoljnija odluka da su te činjenice ili dokazi bili upotrijebljeni u prijašnjem postupku.^{124 125}

6.3. Crna Gora

Izvor parničnog procesnog prava Crne Gore je u Zakonu o parničnom postupku iz 2004. godine.¹²⁶

Prema ZPP-u CG, stranke mogu u tijeku glavne rasprave iznositi nove činjenice i predlagati nove dokaze samo ako učine vjerojatnim da ih bez svoje krivnje nisu bile u mogućnosti iznijeti, odnosno predložiti na pripremnom ročištu.¹²⁷ Održavanje pripremnog ročišta je obvezatno, osim u slučajevima u kojima sud, nakon prijema tužbe i odgovora na tužbu, utvrdi da među strankama nema spornih činjenica ili da zbog jednostavnosti spora održavanje pripremnog ročišta nije potrebno.¹²⁸ Stoga se otvara pitanja do kojeg trenutka u razvoju prvostupanskog postupka stranke mogu iznijeti nove činjenice i predložiti nove dokaze, ako se iznimno nije održalo pripremno ročište (zbog jednostavnosti spora). Čini se da bi odgovor na to pitanje, uz izostanak izričitog ograničenja mogućnosti iznošenja novota na prvo ročište za glavnu raspravu (u slučaju da nije održano pripremno ročište), bio sve do zaključenja glavne rasprave.¹²⁹

U žalbi se ne mogu iznositi nove činjenice i predlagati novi dokazi, osim ako žalitelj pruži dokaze da ih bez svoje krivnje nije mogao iznijeti, odnosno predložiti do zaključenja glavne rasprave pred prvostupanskim sudom.¹³⁰ Pozivajući se na nove činjenice žalitelj je dužan navesti dokaze kojima se te činjenice utvrđuju, a predlažući nove dokaze dužan je navesti činjenice koje tim dokazima treba utvrditi.¹³¹ Ako su zbog iznošenja novih činjenica i predlaganja novih dokaza nastali troškovi u postupku povodom žalbe, ove troškove, nezavisno od ishoda spora, naknadit će ona stranka koja je iznijela nove činjenice, odnosno predložila nove dokaze.¹³²

Kao i prema ZPP-u 1976. (te važećem) hrvatskom uređenju, stranke mogu u reviziji iznositi nove činjenice i predlagati nove dokaze samo ako se oni odnose na bitne povrede odredaba parničnog postupka zbog kojih se revizija može podnijeti.¹³³ Također, i prema

¹²² Čl. 398. st. 3. ZPP-a Srb.

¹²³ Čl. 398. st. 4. ZPP-a Srb.

¹²⁴ Čl. 426. st. 1. t. 10. ZPP-a Srb.

¹²⁵ U ZPP-u Srb nema odredbe iz ZPP-a 1976. koja je propisivala da stranke mogu u reviziji iznositi nove činjenice i predlagati nove dokaze samo ako se oni odnose na bitne povrede odredaba parničnog postupka zbog kojih se revizija može podnijeti (v. čl. 387. ZPP 1976.).

¹²⁶ Zakon o parničnom postupku Crne Gore iz 2004. godine (Službeni glasnik RCG, br. 22/04, 28/05, 76/06; Službeni list CG, br. 73/10; u daljnjem tekstu: ZPP CG). Do donošenja ZPP-a CG primjenjivao se ZPP 1976.

¹²⁷ Čl. 303. ZPP-a CG.

¹²⁸ Čl. 285. ZPP-a CG.

¹²⁹ *Arg ex:* čl. 285., čl. 303., čl. 300. i čl. 365. st. 1. ZPP-a CG.

¹³⁰ Čl. 365. st. 1. ZPP-a CG.

¹³¹ Čl. 365. st. 2. ZPP-a CG.

¹³² Čl. 365. st. 3. ZPP-a CG.

¹³³ Čl. 402. ZPP-a CG. V. čl. 387. ZPP-a 1976. V. *supra ad* 4.2.2.1.

ZPP-u CG, stranka može tražiti ponavljanje pravomoćno završenog postupka ako sazna za nove činjenice ili nađe ili stekne mogućnost da upotrijebi nove dokaze na temelju kojih je za stranku mogla biti donesena povoljnija odluka da su te činjenice ili dokazi bili upotrijebljeni u prijašnjem postupku.¹³⁴

6.4. Federacija Bosna i Hercegovina¹³⁵

Zakon o parničnom postupku iz 2003. godine¹³⁶ *sedes* je *materiae* parničnog procesnog prava Federacije Bosne i Hercegovine.¹³⁷ Tim su Zakonom izvršene intervencije u odredbe o iznošenju novih činjenica i predlaganju novih dokaza tijekom prvostupanjskog postupka.

Stranke bi sve činjenice i dokaze trebale iznijeti na pripremnom ročištu kojeg sud zakazuje nakon primitka tužbe i odgovora na tužbu, odnosno proteka roka za odgovor na tužbu.¹³⁸ Nakon zaključenja pripremnog ročišta, činjenice koje nisu bile iznesene odnosno dokazi koji nisu bili predloženi, u pravilu se ne mogu iznositi odnosno predlagati na glavnoj raspravi.¹³⁹ Međutim, iznimno stranke će to moći ali samo ako učine vjerojatnim da ih bez svoje krivnje nisu bili u mogućnosti iznijeti odnosno predložiti na pripremnom ročištu.¹⁴⁰

Prema ZPP-u FBH, održavanje pripremnog ročišta je obvezatno, osim u slučajevima u kojima sud, nakon ispitivanja tužbe i odgovora na tužbu, utvrdi da među strankama nema spornih činjenica ili da zbog jednostavnosti spora održavanje pripremnog ročišta nije potrebno.¹⁴¹ Ako se iznimno nije održalo pripremno ročište (zbog jednostavnosti spora), kao i kod crnogorskog uređenja,¹⁴² otvara se pitanja do kojeg trenutka u razvoju prvostupanjskog postupka stranke mogu iznijeti nove činjenice i predložiti nove dokaze. Čini se da bi odgovor na to pitanje, uz izostanak izričitog ograničenja mogućnosti iznošenja novota na prvo ročište za glavnu raspravu (u slučaju da nije održano pripremno ročište), bio sve do zaključenja glavne rasprave.¹⁴³

U odnosu na ZPP FBH iz 1998.,¹⁴⁴ prema ZPP-u FBH iz 2003., u žalbi se ne mogu iznositi nove činjenice i predlagati novi dokazi, osim ako žalitelj pruži dokaze da ih bez svoje krivnje nije mogao iznijeti odnosno predložiti do zaključenja glavne rasprave.¹⁴⁵ Pozivajući se na nove činjenice, žalitelj je dužan navesti dokaze kojima bi se te činjenice utvrdile, a predlažući nove dokaze, dužan je navesti činjenice koje tim dokazima treba utvrditi.¹⁴⁶ Ako

¹³⁴ Čl. 421. st. 1. t. 9. ZPP-a CG.

¹³⁵ Administrativna podjela Bosne i Hercegovine na dva entiteta, odnosno Federaciju Bosne i Hercegovine i Republiku Srpsku te Distrikt Brčko, koji ne pripada ni jednom od entiteta već predstavlja posebnu upravni jedinicu nad kojim suverenitet imaju institucije Bosne i Hercegovine, razlog je nepostojanja jedinstvenog bosansko-hercegovačkog sustava. Predmet poredbenopravnog prikaza je parnično procesno pravo Federacije Bosne i Hercegovine.

¹³⁶ Zakon o parničnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine iz 2003. godine (Službene novine Federacije BH, br. 53/03, 73/05, 19/06; u daljnjem tekstu: ZPP FBH)

¹³⁷ Prije ZPP-a FBH iz 2003., bio se primjenjivao istoimeni Zakon koji je donesen 1998. godine (Službene novine Federacije BH, br. 42/98, 3/99). Do donošenja ZPP-a FBH iz 1998. primjenjivao se preuzeti ZPP 1976.

¹³⁸ Čl. 75. st. 1. i 2., čl. 77. ZPP-a FBH. Zanimljiva novina uvedena u ZPP FBH je da će sud zakazati pripremno ročište uz prethodne konzultacije sa strankama. U tim bi konzultacijama sud osim datuma održavanja pripremnog ročišta mogao upozoriti stranke na dužnost iznošenja činjenica i dokaza na vrijeme (čl. 75. st. 3. ZPP FBH).

¹³⁹ Čl. 77., čl. 102. st. 2. ZPP-a FBH.

¹⁴⁰ Čl. 102. st. 2. ZPP-a FBH.

¹⁴¹ Čl. 76. ZPP-a FBH.

¹⁴² V. *supra* ad 6.3.

¹⁴³ *Arg ex* čl. 102. st. 2., čl. 207. st. 1. ZPP-a FBH.

¹⁴⁴ O uređenju prema ZPP-u FBH iz 1998. v. B. ČALIJA, S. OMANOVIĆ, Građansko procesno pravo, Sarajevo: Univerzitet u Sarajevu, Pravni fakultet, 2000., str. 279.

¹⁴⁵ Čl. 207. st. 1. ZPP-a FBH.

¹⁴⁶ Čl. 207. st. 2. ZPP-a FBH.

su zbog iznošenja novih činjenica i predlaganja novih dokaza uzrokovani troškovi u postupku u povodu žalbe, te će troškove neovisno o ishodu spora podmirivati ona stranka koja je iznijela nove činjenice, odnosno predložila nove dokaze.¹⁴⁷

Kao i prema ZPP-u 1976. (te važećem) hrvatskom uređenju, stranke mogu u reviziji iznositi nove činjenice i predlagati nove dokaze samo ako se oni odnose na bitne povrede odredaba parničnog postupka zbog kojih se revizija može podnijeti.¹⁴⁸ Također, i prema ZPP-u FBH, stranka može tražiti ponavljanje pravomoćno završenog postupka ako sazna za nove činjenice ili nađe ili stekne mogućnost da upotrijebi nove dokaze na temelju kojih je za stranku mogla biti donesena povoljnija odluka da su te činjenice ili dokazi bili upotrijebljeni u prijašnjem postupku.¹⁴⁹

6.5. Makedonija

Prema makedonskom Zakonu o parničnom postupku iz 2005. godine¹⁵⁰ stanke trebaju sve činjenice i dokaze iznijeti odnosno predložiti na pripremnom ročištu. Pripremno ročište zakazuje sud nakon primitka odgovora na tužbu odnosno nakon isteka roka za odgovor na tužbu.¹⁵¹

Na pripremnom ročištu stranke su dužne iznijeti sve činjenice i predložiti dokaze na kojima temelje svoje navode, te dostaviti isprave i predmete koje namjeravaju koristiti kao dokaze u postupku.¹⁵² Sud će upozoriti stranke na to da su najkasnije na pripremnom ročištu dužne iznijeti sve činjenice na kojima temelje svoje zahtjeve, te predložiti sve dokaze kojima dokazuju te činjenice.¹⁵³

Nakon zaključenja pripremnog ročišta, stranke mogu samo iznimno iznositi nove činjenice i predlagati nove dokaze, kao i slati podnese u kojima iznose nove činjenice odnosno predlažu nove dokaze, na prvom ili nekom od idućih ročišta za glavnu raspravu, i to samo ako učine vjerojatnim da bez svoje krivnje nisu u ranijem tijeku postupka mogle iznijeti te činjenice odnosno predložiti dokaze.¹⁵⁴

Unatoč načelnom ograničenju odnosno zabrani iznošenja novota nakon zaključenja pripremnog ročišta, zanimljivo je da je odredba o otvorenom pravosuđenju¹⁵⁵ impostirana u odredbama kojima se regulira glavna rasprava, a ne u odredbama kojima se regulira pripremno ročište.

U odnosu na procesnopravne sustave postjugoslavenskih država, ZPP Mak je uveo jedno neobično rješenje koje se tiče vještačenja. Sud će izvesti dokaz vještačenjem samo ako stranke u tužbi odnosno odgovoru na tužbu dostave nalaz i mišljenje vještaka.¹⁵⁶ Da-

¹⁴⁷ Čl. 207. st. 4. ZPP-a FBH.

¹⁴⁸ Čl. 242. ZPP-a FBH. V. čl. 387. ZPP-a 1976. V. *supra ad* 4.2.2.1.

¹⁴⁹ Čl. 255. st. 1. t. 6. ZPP-a FBH.

¹⁵⁰ Zakon o parničnom postupku (*Zakon za parničnata postapka*) Republike Makedonije iz 2005. godine (Službeni vesnik RMak, br. 79/05, 110/08, 83/09, 116/10, 7/11 – pročišćeni tekst, u daljnjem tekstu: ZPP Mak). Makedonija je 1991. preuzela savezni ZPP 1976. kao Zakon Republike Makedonije, potom je 1998. godine donijela Zakon o parničnom postupku (Službeni vesnik RMak, br. 33/98, 44/02) koji je prestao važiti stupanjem na snagu ZPP-a Mak iz 2005.

¹⁵¹ Čl. 271. ZPP-a Mak.

¹⁵² Čl. 271. st. 2. ZPP-a Mak.

¹⁵³ Čl. 272. st. 4. ZPP-a Mak.

¹⁵⁴ Čl. 284. ZPP-a Mak.

¹⁵⁵ Sud će postavljanjem pitanja i na drugi svrsishodan način nastojati da se tijekom rasprave iznesu sve činjenice, da se dopune navodi stranaka o važnim činjenicama, da se označe ili dopune dokazna sredstva koja se odnose na navode stranaka i uopće da se dadu sva razrješenja potrebna za utvrđivanje činjeničnog stanja važnog za odluku. Sud može, ako je to potrebno, sa strankama raspraviti i pravna pitanja spora (čl. 283. st. 2. ZPP Mak).

¹⁵⁶ Čl. 235. st. 1. ZPP-a Mak.

kle, da bi sud izveo dokaz vještačenjem neće biti dovoljno da su stranke samo predložile izvođenje dokaza vještačenjem u tužbi odnosno u odgovoru na tužbu, nego moraju već u tužbi odnosno odgovoru na tužbu priložiti nalaz odnosno mišljenje vještaka.

Kao i prema hrvatskom uređenju, ZPP Mak propisuje da se u žalbi ne mogu iznositi nove činjenice niti predlagati novi dokazi, osim ako se odnose na bitne povrede odredaba parničnog postupka zbog kojih se može podnijeti žalba.¹⁵⁷ Dakle, zabrana iznošenja novih činjenica i predlaganja novih dokaza u žalbenom postupku tiče se samo meritorno relevantnih činjenica i s njima povezanih dokaza.

Kao i prema ZPP-u 1976. (te važećem) hrvatskom uređenju, stranke mogu u reviziji iznositi nove činjenice i predlagati nove dokaze samo ako se oni odnose na bitne povrede odredaba parničnog postupka zbog kojih se revizija može podnijeti.¹⁵⁸ Također, i prema ZPP-u Mak, stranka može tražiti ponavljanje pravomoćno završenog postupka ako sazna za nove činjenice ili nađe ili stekne mogućnost da upotrijebi nove dokaze na temelju kojih je za stranku mogla biti donesena povoljnija odluka da su te činjenice ili dokazi bili upotrijebljeni u prijašnjem postupku.¹⁵⁹

7. Zaključak

Države nastale raspadom bivše SFRJ, uključujući i Hrvatsku, su nakon osamostaljenja sve redom preuzele savezni Zakon o parničnom postupku iz 1976. Sve su one, osim Hrvatske, naknadno i donijele nove zakone o parničnom postupku, a neke od njih su donijele već drugi zakon o parničnom postupku nakon osamostaljenja.

ZPP 1976. nije sadržavao učinkovita sredstva za koncentraciju postupka i dobru sadržajnu pripremu glavne rasprave, i to se posebice odnosi na odredbe koje su određivale mogućnost iznošenja novih činjenica i predlaganja novih dokaza sve do zaključenja glavne rasprave te u žalbi. Stoga su sve postjugoslavenske države, neke prije dok neke znatno kasnije, postupno uvele prekluzije prava na iznošenje novih činjenica i predlaganje novih dokaza tijekom prvostupanjskog postupka te u žalbi.

Slovenija je s reformom započela najranije, donošenjem ZPP-a iz 1999. kojim je već odredila prekluzije glede mogućnosti iznošenja novota u prvostupanjskom postupku te u žalbi. Taj je sustav potom bio značajnije noveliran 2008. godine.

2003. godine izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku Hrvatska je, također, učinila ozbiljnije intervencije u odredbe o mogućnosti iznošenja novih činjenica i predlaganja novih dokaza tijekom prvostupanjskog postupka i u žalbi. Međutim, te izmjene, kako je već navedeno u tekstu, nisu imale veći praktični učinak glede ograničenja iznošenja novota nakon pripremnog ročišta, odnosno prvog ročišta za glavnu raspravu. Hrvatska je tek 2013. godine radikalnije reformirala prvostupanjski postupak i ograničila mogućnost iznošenja novota na pripremono ročište, a koje je u novoj strukturi prvostupanjskog postupka postalo obvezatno.

Hrvatska je zapravo usvojila rješenja kakva nalazimo u makedonskom ZPP-u iz 2005. glede mogućnosti i ograničenja odnosno zabrane iznošenja novota nakon pripremnog ročišta (i u žalbi protiv presude). Slična rješenja glede mogućnosti iznošenja novota na pripremnom ročištu, uz načelnu zabranu njihova iznošenja na glavnoj raspravi, propisuju i bosansko-hercegovački (2003.), crnogorski (2004.) te srpski zakon (2011.). Međutim, u odnosu na hrvatska rješenja, razlika postoji glede mogućnosti iznošenja meritorno relevantnih novota u žalbi, a koja je mogućnost u hrvatskom ZPP-u (te makedonskom) isključena.

¹⁵⁷ Čl. 341. st. 1. ZPP-a Mak.

¹⁵⁸ Čl. 378. ZPP-a Mak. V. čl. 387. ZPP-a 1976. V. *supra ad* 4.2.2.1.

¹⁵⁹ Čl. 392. st. 1. t. 9. ZPP-a Mak.

Srpski ZPP se razlikuje od zakona ostalih država po tome što je njime ograničeno odnosno zabranjeno iznošenje novih činjenica odnosno predlaganje novih dokaza i na novoj glavnoj raspravi koja se održava nakon što je drugostupanjski sud ukinuo prvostupanjsku presudu i vratio predmet prvostupanjskom sudu na ponovno suđenje.

Moglo bi se stoga zaključiti da su prekluzije postale stvarnost i nužan element građanskog procesnog prava država nastalih raspadom SFRJ.

Kako prema hrvatskom, tako i prema uređenju ostalih država uključenih u poredbenopravni prikaz, ako bi stranka iznijela nove činjenice i predložila nove dokaze na glavnoj raspravi (odnosno kasnije tijekom glavne rasprave), morat će dokazati da ih nije mogla bez svoje krivnje iznijeti odnosno predložiti prije zaključenja prethodnog postupka. Pritom zakoni pojedinih država, uključujući i Hrvatsku, ne propisuju s kojom sigurnošću će biti potrebno uvjeriti sud da stranka bez svoje krivnje nije ranije mogla iznijeti činjenice i predložiti dokaze. U ovom slučaju radi se o utvrđivanju elemenata (krivnja) od kojih ovisi primjena procesnih pravila, tako da je ovdje dovoljna vjerojatnost da ne postoji krivnja stranke (kako to izrijeком određuju pravila određenih država uključenih u poredbenopravni prikaz). Hrvatski ZPP, kao niti zakoni ostalih država, ne propisuje o kojem se obliku krivnje ovdje radi, namjeri ili nepažnji. Stoga bi se moglo zaključiti da nije od utjecaja je li pasivnost stranke posljedica namjere ili nepažnje.

Sud bi zapravo trebao provesti poseban incidentalni postupak u kojem će odlučiti hoće li dopustiti iznošenje novih činjenica i predlaganje novih dokaza. ZPP, međutim u svojim odredbama izričito ne propisuje kako bi trebao izgledati taj postupak, odnosno koje su dužnosti suda i stranaka, osim da sud neće uzeti u obzir činjenice i dokaze koji su izneseni odnosno predloženi protivno zakonu. Premda zakon to izričito ne navodi, treba uzeti da će sud svoj stav o dopustivosti iznošenja novih činjenica i dokaza izraziti u rješenju. Protiv tog rješenja ne bi bila dopuštena posebna žalba.

U odnosu na hrvatsko uređenje (ali i uređenja pojedinih država uključenih u poredbenopravni prikaz), trebalo bi, *de lege ferenda*, razmisliti da se izrijeком propiše dužnost suda da bez odgode odluči o prijedlogu stranke za iznošenje novih činjenica i dokaza na glavnoj raspravi. Isto tako bi trebalo izrijeком odrediti dužnost strankama koje predlažu da se u raspravnu građu uvrsti neka nova činjenica ili da se prihvati novi dokazni prijedlog da odmah obrazlože zbog kojeg razloga to nije učinjeno do zaključenja prethodnog postupka i da podnesu ili predlože dokaz kojima se to može utvrditi, s tim da će sud prijedlog koji nije obrazložen odbaciti.

Možemo zaključiti da u hrvatskom parničnom procesnom pravu ne vrijedi pravilo o apsolutnoj zabrani iznošenja novih činjenica i predlaganja novih dokaza u pravnim lijekovima. Ta se zabrana tiče meritorno relevantnih činjenica i s njima povezanih dokaza, kako u žalbi tako i u reviziji. S druge strane, u žalbi te reviziji bi se mogle iznositi novote koje se tiču procesnih povreda zbog kojih se žalba odnosno revizija podnosi. Uz to, ponavljanje pravomoćno završenog postupka moglo bi se tražiti zbog (tzv. običnih i kvalificiranih) novota.

Različito od hrvatskog i makedonskog uređenja, slovensko, srpsko, crnogorsko i bosanskohercegovačko uređenje su permissivniji glede mogućnosti iznošenja (meritorno relevantnih) novih činjenica i predlaganja novih dokaza u žalbi. To je iznimno dopušteno ako ih stranka bez svoje krivnje nije mogla iznijeti odnosno predložiti do zaključenja stadija prvostupanjskog postupka do kojeg je to prema zakonu dopušteno.

Uzimajući u obzir hrvatska rješenja o mogućnosti održavanja rasprave pred drugostupanjskim sudom, koja je zapravo nužnost u slučaju tzv. zabrane dvostrukog ukidanja kad drugostupanjski sud više ne bi mogao vratiti predmet prvostupanjskom sudu već sam odlučiti odgovarajućom primjenom odredaba prvostupanjskog postupka, trebalo bi, čini se, *de lege ferenda*, razmisliti o ograničenoj mogućnosti iznošenja (meritorno relevantnih) novih činjenica i predlaganja novih dokaza u žalbi, i to samo ako ih stranka bez svoje krivnje nije mogla iznijeti odnosno predložiti do zaključenja prethodnog postupka.

New facts and evidence in civil procedure

The aim of this paper is to analyse the rules on disclosure of new facts and evidence in the organization of regular first-instance procedure after the Amendments to the Croatian Civil Procedure Act from 2013. In this context, the question concerning the obstacles that might face the court and the parties in the implementation of new rules on disclosure of facts and evidence will try to be answered. In addition, the rules on disclosure of new fact and evidence in the appeal will be analysed. Considering the peculiarity of special procedures, in the paper will be discussed the specific rules on disclosure of (new) facts and evidence in the procedure of small claims.

At the beginning of the paper, the term of novelties (*beneficium novorum*) in civil proceedings will be determined, taking into account the theoretical understanding. In the historical genesis that follows the definition of the term novelties, the disclosure of new facts and evidence in the period after the adoption of the Civil Procedure Act of 1976 until 2013 will be presented, as well as the gradual development of limiting the powers of the parties by introducing the preclusion to present new facts and propose new evidence. In addition, the procedural instruments aimed to discipline the parties to timely present facts and propose evidence will be discussed.

In the comparative overview that follows the presentation of the Croatian law framework, the rules on disclosure of new facts and new evidence in the ordinary course of the first instance procedure and procedure on appeal of those countries with which Croatia shared the same starting point of development (Slovenia, Serbia, Montenegro, Federation of Bosnia and Herzegovina, Macedonia) will be analysed.

In the concluding part of the paper is a summary of research results and evaluation of Croatian law framework on disclosure of new facts and evidence in civil proceedings.

Keywords: novelties, facts, evidence, preliminary hearing, (main) hearing, appeal, civil (contentious) procedure